

ALFONS VAN WERVEKE EN ZIJN 'SCHATKAMERS' IN HET GENTSE STADSARCHIEF

De redactie

Ghendtsche Tydinghen wil een kleine bijdrage leveren om het vergeten werk van Alfons Van Werveke (Gent 1860-1932, afb. 1) te helpen revaloriseren in een reeks artikels gebaseerd op zijn opzoekingen. Ter inleiding geven we hier een korte beschrijving van de man en zijn prestaties.

Afb. 1. De held van dit verhaal zoals weergegeven in zijn *Gedenkbladen...*, Willemsfonds 1937.

Alfons werd geboren in een van die liliputter huisjes die tegen het Gravensteen plakten (afb. 2) ter hoogte van de Hoge Zonnestraat (nu Rekelingestraat). Deze selfmade man, van opleiding schoolmeester en werkzaam in het stedelijk onderwijs, ontpopte zich tot archiefonderzoeker buiten formaat. Pas op latere leeftijd werd hij benoemd tot conservator van de twee stedelijke musea voor 'Oudheden': het Historische Stenen Museum in de Sint-Baafsabdijruïnes en de collectie andere 'Oudheden', destijds in de kapel van het Caermersklooster aan de Lange Steenstraat, nu in het STAM. Dit en nog veel meer lezen we in een artikel dat Maurice Van Wesemael over hem liet verschijnen in vier deeltjes in de

allereerste jaargang van ons tijdschrift (GT 1972 p. 160-164, 184-186 en 210-212) en jg. 2, p. 34-38.

Beroepshalve was Van Werveke betrokken in museale topics, maar het was vooral de geschiedenis van het dagelijkse leven in de stad Gent die hem passioneerde. Gelukkig bleven zijn talloze handgeschreven notities en een flinke

Afb. 2. In een van deze huizen destijds aan het Gravensteen naar het Sint-Veerleplein toe, groeide Alfons op (19de-eeuwse foto door Edmond Sacré, fotocollectie DSMG, Begijnhof, Sint-Amandsberg).

hoeveelheid korte krantenartikeltjes van hem bewaard in het Gentse stadsarchief. Ze zitten er zorgvuldig geklasseerd in honderden gemakkelijk raadpleegbare mapjes in de reeksen ‘Nota’s Van Werveke’ (meer dan 1200 volgens Van Wesemael) en ‘Nota’s Straten’. Aan deze laatste werden korte niet gepubliceerde notities van Frans De Potter en wellicht nog anderen toegevoegd, dikwijls niet meer dan verwijzing naar een archiefreeks, jaartal en folio, maar daarom niet minder waardevol zowel voor amateur- als voor professionele zoekers.

De artikeltjes, volgens een ruwe schatting van Van Wesemael zo’n 500, liet Van Werveke verschijnen in de *Gazet van Gent*, dikwijls overgenomen door *Het Laatste Nieuws*, soms door *Vooruit*, met daarbij nog vertalingen in ‘*La Flandre libérale*’. Ze zijn moeilijk traceerbaar, maar – geen nood – ze zitten (hopelijk) allemaal in de Nota’s Van Werveke’ mapjes. Het Willemsfonds bundelde lang geleden een klein aantal van zijn uitgewerkte teksten in twee uitgaven: *Bijdragen tot de geschiedenis en de oudheidkunde van Vlaanderen* (1927) en de *Gedenkbladen uit het leven onzer voorouders* (1936). Daarnaast schreef hij voor het tijdschrift *Volkskunde* nog tal van artikels over de geschie-

denis van persoonlijke relaties zoals vrijen, huwen en een meerdelige reeks over ontucht in het oude Gent. Weer andere bijdragen gingen naar het *Bulletin de la Société belge de Géographie* of naar de *Inventaire archéologique*. Naar aanleiding van de ontdekking van de unieke fresco's in het af te breken Godshuis Sint Jan en Sint Pauwel, alias de 'Leugemeete' in de Brugsepoortstraat, gaf hij een beschrijving uit van de geschiedenis

van dit godshuis en van de geschiedkundig ongemeen interessante voorstellingen in de kapel. Samen met J.B. Bethune verzorgde hij de uitgave van de oorkonden ervan. Nog zo'n samenwerking mondde uit in uitgaven over gedenkenningen en medailles. Daarnaast zijn er de stadsgidsjes, bezoekersgidsen van het Gravensteen, de historische steencollectie en allerhande gelegenheidsbrochures.

En alsof dit alles nog niet genoeg was, verrichte Van Werveke monnikenwerk in het samenstellen van nauwkeurige registers bij de uitgave in 1900 door Julius Vuylsteke van de oudst bewaard gebleven Gentse stads- en baljuwsrekeningen (1280-1336). Dit omvangrijk werkstuk van onschatbare waarde zou anders zo goed als ontoegankelijk gebleven zijn. Zelf verwezenlijkte Alfons een gelijkaardig prestatie voor de periode 1351-1364. De postume uitgave ervan in 1970 door de commissie voor geschiedenis van de Koninklijke Academie, een fors boekdeel, kwam tot stand door bemiddeling van zoon Hans, professioneel historicus en gewaardeerde hoogleraar aan de Gentse universiteit.

We kunnen niet beter doen dan een hulde aan deze miskende figuur over te

nemen gebracht door wijlen Daniël Lievois, zelf een buitengewoon getalenteerde archiefonderzoeker. Ze verscheen in ons zusterijdschrift *Van Mensen en Dingen* (2014, jg. 12 nr. 2, p. 48-49) als ‘Ter afsluiting’ bij een artikel van hem over het gevangenisleven in het Gravensteen gebaseerd op het werk van Alfons.

‘Het blijft belangrijk aan grondig archiefonderzoek te doen om de realiteiten van het verleden in een juister daglicht te stellen. Daarvan was een archiefkenner en fanaat als Alfons Van Werveke zich terdege bewust. De basis van de huidige benadering werd inderdaad door hem gelegd. Hij was een selfmade historicus die lang geleden overleed, maar die mij de weg toonde in zijn populariserende werkje *Gedenkbladen uit het leven van onze voorouders*, in 1936 postuum verschenen als uitgave van het Willemsfonds nr. 171.

De talloze handgeschreven notities die Alfons Van Werveke maakte tijdens lange dagen, weken, maanden en jaren werk in diverse archieven, bevatten een goudmijn aan gegevens voor wie het Gentse geschiedkundige veld wil betreden. De hoofdmoot ervan bevindt zich in het Gentse stadsarchief, maar ook in andere stedelijke instellingen. Het ware een blijk van terecht respect voor die eenvoudige, maar grote geleerde indien men alle notities op één plek kon bijeenbrengen. Met de huidige digitale hulpmiddelen kan dat geen probleem zijn. Dit is trouwens een pleidooi voor het valoriseren van de notities van vroegere Gentse historici, onder meer om hun levenswerk verder te zetten. Velen kunnen zich in dit licht een bescheiden partner voelen van Alfons Van Werveke en dankbaar en vereerd zijn dat zij in hun bijdragen een deel van zijn notities mogen aanvullen. Uiteraard moet men ze actualiseren met moderne referenties, ze aanvullen met eigen bronnenonderzoek en ze een plaats geven in een verhaal.’

Voor wat de als krantenstukjes gepubliceerde bijdragen betreft, zal in de geplande GT reeks het valoriseren beperkt blijven tot een modernisering van spelling en stijl, hier en daar aangevuld met nieuwere bevindingen, onder meer in de vorm van commentaren bij de toe te voegen illustraties. Geen enkele van de stukjes van Alfons was immers geïllustreerd. De niet gepubliceerde notities worden verwerkt tot verhalen en eveneens hier en daar aangevuld met recentere bevindingen en literatuurgegevens. Elders in dit nummer vind je een eerste verhaaltje in onze nieuwe reeks.